

VYUŽITELNOST DOHODY O VINĚ A TRESTU A PROHLÁŠENÍ VINY V JEDNOTLIVÝCH STADIÍCH TRESTNÍHO ŘÍZENÍ

FILIP ŠČERBA

Abstract: **Applicability of an Agreement Upon Guilt and Punishment and a Statement of Guilt in Individual Stages of Criminal Proceedings**

The article deals with the possibilities of using an agreement upon guilt and punishment and a statement of guilt during individual phases of criminal proceedings, primarily, during trial and after the commencement of proof. This problem is solved from the point of view of legal admissibility and from the point of view of its usefulness when the current practice of the courts is taken into consideration. Attention is also paid to the punishment imposed in agreement upon guilt and punishment or following a statement of guilt, with respect to the stage in which this procedure is applied. The article also offers some consideration regarding the validity of entering into the agreement upon guilt and punishment at the very beginning of an investigation.

Keywords: agreement upon guilt and punishment; statement of guilt; stages of criminal proceedings; punishment; appeal procedure

Klíčová slova: dohoda o vině a trestu; prohlášení viny; stadia trestního řízení; trest; odvolací řízení

DOI: 10.14712/23366478.2023.31

ÚVOD

Dohoda o vině a trestu a prohlášení viny představují instituty, které lze považovat za nové prvky v rámci českého trestního práva – zejména to pak platí o druhém z nich. Řadí se mezi konsensuální formy vyřizování trestních věcí a jsou s nimi spojovány nemalé naděje, že budou výrazně přispívat k zjednodušení a zrychlení trestního řízení. Nelze se proto divit, že se s nimi počítá i v plánované právní úpravě obsažené v návrhu nového trestního řádu (dále jen „Návrh“).¹ Tato předpokládaná právní úprava dohody o vině a trestu a prohlášení viny se příliš neliší od té současné, obsažené v trestním řádu č. 141/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů. To je důsledkem zejména poměrně rozsáhlé novelizace trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb., která

¹ Aktuální podoba návrhu nového trestního řádu je přístupná na *JUSTICE.CZ* [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné na: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

nabyla účinnosti 1. 10. 2020. Tato novelizace podstatně rozšířila možnosti pro využití dohody o vině a trestu, resp. odstranila některé problematické prvky předchozí právní úpravy, které limitovaly či komplikovaly řešení trestních věcí tímto zvláštním způsobem.

Je proto logické, že i v rámci přípravy nového trestního řádu bylo upuštěno od toho, aby byla dohoda o vině a trestu vylučována u určité kategorie trestných činů (např. u zvlášť závažných zločinů), aby sjednávání dohody o vině a trestu představovalo důvod nutné obhajoby či aby bylo možné dohodu o vině a trestu sjednat výhradně v rámci přípravného řízení. Všechna tato omezení byla součástí právní úpravy účinné do 30. 9. 2020 a zdá se logické, že se k nim budoucí právní úprava nehodlá vracet. Zmiňovaná novelizace z roku 2020 totiž zjevně v nemalé míře dosáhla svého účelu, kterým bylo podstatné zvýšení počtu trestních věcí vyřizovaných právě dohodou o vině a trestu.²

Rozšíření možností pro využívání dohody o vině a trestu bylo navíc doprovázeno zavedením nového konsensuálního způsobu vyřizování trestních věcí, kterým je prohlášení viny (srov. § 206c trestního řádu) a který bývá označován jako „malá dohoda“, neboť je (stejně jako dohoda o vině a trestu) také založen na doznání obviněného ze spáchání stíhaného trestného činu (jak uzavření dohody o vině a trestu, tak přijetí prohlášení viny je podmíněno tím, že obviněný, resp. obžalovaný učiní prohlášení o spáchání stíhaného skutku a akceptuje i jeho právní kvalifikaci) a odlišuje se (primárně) v tom, že obviněný a státní zástupce nenaleznou shodu na sankci, která by měla být obviněnému za spáchání takového činu uložena.

Je-li řeč o novele provedené zák. č. 333/2020 Sb. a rozšíření možností konsensuálního řešení trestních věcí, nelze opomenout ani její hmotněprávní část, tedy změny trestního zákoníku, neboť některé z nich s konsensuálním řešením trestních věcí úzce souvisely. Konkrétně šlo o doplnění ustanovení trestního zákoníku upravující ukládání trestů, v důsledku kterého po novelizaci jednak soud musí přihlížet k tomu, že je trest ukládán v rámci dohody o vině a trestu, resp. v návaznosti na prohlášení viny (srov. § 39 odst. 1 tr. zákoníku), a jednak byly rozšířeny důvody pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici zákonné trestní sazby, opět na základě toho, že došlo k uzavření a schválení dohody o vině a trestu či k přijetí prohlášení viny [srov. § 58 odst. 2 písm. b) a odst. 3 tr. zákoníku].

I novelizovaná právní úprava dohody o vině a trestu a prohlášení viny (a tím pádem i úprava navrhovaná) je však spojena s některými důležitými a složitými interpretačními a aplikačními problémy. Společným jmenovatelem některých z nich je otázka přípustnosti a účelnosti postupu spočívajícího v uzavření a schválení dohody o vině a trestu, resp. v prohlášení viny, v rámci některých stadií trestního řízení, zejména pak v pozdější fázi řízení před soudem. Na to pak bezprostředně navazuje další – velmi

² Ze Zprávy Nejvyššího státního zastupitelství o činnosti státního zastupitelství za rok 2021 vyplývá, že se v roce 2021 zdvojnásobil počet podaných návrhů na schválení dohody o vině a trestu v přípravném řízení, které byly podány u 531 (+262) fyzických osob a 29 (+18) právnických osob. Ve zprávě se uvádí, že tento výrazný vzestup počtu osob, ohledně nichž byl v roce 2021 uplatněn institut dohody o vině a trestu, je důsledkem novely provedené zákonem č. 333/2020 Sb. – viz Státní zastupitelství. *Stručné shrnutí Zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2021* [online]. 2021, s. 13 [cit. 2023-04-25]. Dostupné na: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2022/07/St%C3%A1tn%C3%AD-zastupitelstv%C3%AD-v-roce-2021.pdf>.

důležitá a praktická – otázka, která se týká důsledků v oblasti ukládané sankce, dojde-li k uzavření dohody o vině a trestu či přijetí prohlášení viny. Uvedené problémy neřeší výslovně ani současná, ani navrhovaná právní úprava a trestněprávní praxe jim aktuálně věnuje nemalou pozornost.

MOŽNOSTI VYUŽÍVÁNÍ DOHODY O VINĚ A TRESTU A PROHLÁŠENÍ VINY V PRŮBĚHU ŘÍZENÍ PŘED SOUDEM

DOSAVADNÍ JUDIKATURA

Jedna z hlavních otázek, kterou soudy, státní zástupci i obhajoba museli poměrně intenzivně začít řešit bezprostředně po účinnosti novely č. 333/2020 Sb., se týká toho, do jakého mezního okamžiku v rámci probíhajícího trestního řízení může být dohoda o vině a trestu uzavřena, resp. do jakého okamžiku lze učinit prohlášení viny. Současná právní úprava ani Návrh odpověď na tuto otázku neposkytují a uvedený problém nebyl doposud jednoznačně vyřešen ani judikatorně.

Nejvyšší soud se již několikrát zabýval možností využití institutu prohlášení viny (zejména) v průběhu řízení před odvolacím soudem. Prvním rozhodnutím tohoto druhu bylo usnesení sp. zn. 8 Tdo 258/2021, v němž Nejvyšší soud takovou možnost (jako výjimečnou) připustil. V posuzované věci se daná výjimečná situace odvíjela od toho, že novela č. 333/2020 Sb. zavádějící institut prohlášení viny nabyla účinnosti až v průběhu odvolacího řízení, čehož obžalovaný využil, prohlásil svou vinu a odvolací soud toto prohlášení viny akceptoval. Nejvyšší soud takový postup vyhodnotil jako souladný se zákonem, avšak nezabýval se výhradně pouze touto specifickou situací a vyslovil i obecnější závěry. Nejvyšší soud konstatoval: „*Účelu zakotvení institutu prohlášení viny odpovídá, aby obviněný prohlásil, že je vinný spácháním skutku anebo některého ze skutků uvedených v obžalobě a že souhlasí s právní kvalifikací takového skutku uvedenou v obžalobě podle § 206c odst. 1 tr. ř., zásadně učinil v hlavním líčení po přednesení obžaloby do zahájení dokazování. Nelze ale vyloučit prohlášení viny i kdykoliv v průběhu hlavního líčení, poněvadž žádné ustanovení trestního řádu nestanoví časový mezník, v němž je nutno takové prohlášení učinit. Je vylučně na soudu, aby s ohledem na okolnosti případu a vyjádření ostatních stran podle § 206c odst. 4 tr. ř. rozhodl o tom, zda toto prohlášení viny obviněným přijímá, nebo zda prohlášení viny nepřijme. Obviněnému výjimečně nelze bránit ani v tom, aby učinil prohlášení podle § 206c odst. 1 tr. ř. až v odvolacím řízení.*“

Na toto usnesení ve stejném duchu navazovala i usnesení další (např. usnesení sp. zn. 5 Tdo 1144/2021 či 8 Tdo 93/2022). Na druhou stranu se ovšem přímo v rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu objevil i opozitní názor. V usnesení sp. zn. 5 Tdo 329/2022 totiž Nejvyšší soud uvedl, že výklad popsáný ve zmíněném usnesení sp. zn. 8 Tdo 258/2021 nebyl akceptován většinou členů trestního kolegia Nejvyššího soudu a toto rozhodnutí osmého senátu kolegium nepřijalo k publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek. Dále konstatoval, že proto i nadále zásadně prohlášení viny v odvolacím řízení nepřichází v úvahu, neboť by došlo k popření účelu a samotného smyslu zavedení této možnosti zrychlit a z hospodárnit řízení před soudy.

V současnosti lze tedy i v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu zaznamenat nejednotný postoj k možnosti učinění prohlášení viny v odvolacím řízení. Z toho lze dovozovat, že podobná nejasnost se může týkat i otázky prohlášení viny, které by mělo být učiněno sice v hlavním líčení, ale až po zahájení dokazování.

Pokud jde o institut dohody o vině a trestu, v usnesení sp. zn. 5 Tz 32/2022 Nejvyšší soud řešil primárně otázku přípustnosti stížnosti proti usnesení, jímž soud prvního stupně neschválil návrh dohody o vině a trestu. V rámci tohoto rozhodnutí ovšem mj. popřel, že by bylo možné dohodu o vině a trestu schválit kdykoli v průběhu řízení, pokud jsou splněny podmínky uvedené v § 175a odst. 1 tr. řádu, resp. že by bylo možné kdykoli v průběhu řízení před soudem prvního stupně schválit uzavřenou dohodu o vině a trestu. Uvedl, že systematické zařazení ustanovení § 206b tr. řádu do právní úpravy počátku hlavního líčení „*svědčí pro závěr, že tento postup je možný a vhodný především na počátku hlavního líčení před zahájením dokazování soudem prvního stupně*“.

Zmíněné usnesení sp. zn. 5 Tz 32/2022 tak představuje další „odbočku“ v judikatuře Nejvyššího soudu, pokud jde o možnost využití konsensuálních způsobů řešení trestní věci ve fázi po zahájení dokazování v hlavním líčení. Uvedené závěry obsažené v tomto usnesení navíc nevyznívají zcela jednoznačně, neboť formulace, že uzavření a schválení dohody o vině a trestu představuje postup, který je možný a vhodný *především* na počátku hlavního líčení před zahájením dokazování soudem prvního stupně, vlastně ponechává určitý prostor pro využití dohody o vině a trestu i v následných fázích řízení před soudem a vyvolává otázky, kdy by takový postup možný byl, a kdy nikoli.

Má proto smysl se otázkou, zda je uzavření a schválení dohody o vině a trestu, resp. prohlášení viny a jeho přijetí soudem možné i po zahájení dokazování v hlavním líčení, i nadále zabývat – judikatura v tomto směru skutečně doposud nenabízí jednoznačný závěr. Její řešení je přitom třeba rozdělit do dvou rovin: jednak z hlediska právní přípustnosti a jednak z hlediska účelnosti, resp. smysluplnosti. Oba tyto pohledy přitom spolu souvisí.

PRÁVNÍ PŘÍPUSTNOST

Pokud jde o první uvedený směr uvažování, tedy o určení časové meze *právní přípustnosti* uzavření dohody o vině a trestu, resp. prohlášení viny, v rámci současné právní úpravy jde o interpretační problém, který se odvíjí od systematického zařazení relevantních ustanovení trestního řádu. Novelou č. 333/2020 Sb. byla totiž ustanovení o možnosti uzavření dohody o vině a trestu (v řízení před soudem) či učinění prohlášení viny zařazena do třetího oddílu hlavy třinácté trestního řádu, kde je obsažena úprava zahájení hlavního líčení (viz § 206a a násl. tr. řádu).

Jeden z názorových proudů považuje toto systematické zařazení za rozhodující a dovozuje z něj, že v řízení před soudem přichází uzavření dohody o vině a trestu či prohlášení viny do úvahy výhradně jen do okamžiku, než je hlavní líčení zahájeno. Tento názor je dále podporován argumentací o smyslu dohody o vině a trestu a institutu prohlášení viny, o čemž bude více řeč ještě dále.³

³ Takovou argumentaci lze nalézt např. v dovolání nejvyššího státního zástupce, o kterém Nejvyšší soud rozhodoval usnesením sp. zn. 5 Tdo 258/2021, a vychází z něj také zmiňované usnesení sp. zn. 5 Tz 32/2022.

Domnívám se, že uvedená argumentace přeceňuje význam systematického zařazení ustanovení o uzavření dohody o vině a trestu, resp. o prohlášení viny. Z toho, že jsou tato ustanovení zařazena mezi ta, jež upravují průběh řízení před soudem ve fázi před zahájením dokazování v hlavním líčení, samo o sobě nijak nevyplývá, že by podle nich nebylo možno postupovat i v dalších úsecích řízení před soudem.

Ostatně ve stejné části trestního řádu je zařazeno např. ustanovení § 206 vztahující se k uplatnění adhezního nároku poškozeného, resp. obecně k účasti poškozeného v hlavním líčení. Z § 206 odst. 3 a 4 tr. řádu konkrétně vyplývá, že pokud uplatňuje práva poškozeného osoba, které toto právo zřejmě nepřísluší, popř. brání-li účasti poškozeného okolnosti předpokládané v § 44 odst. 2 a 3 tr. řádu, vysloví soud usnesením, že onu osobu jako poškozeného k hlavnímu líčení nepřipouští. Analogicky se stejně postupuje i v případě, kdy soud dospěje k závěru, že sice dané osobě náleží postavení poškozeného, avšak není oprávněna uplatňovat nárok na náhradu škody, na náhradu nemajetkové újmy či na vydání bezdůvodného obohacení (srov. č. 48/1962 či č. III/1967 Sb. rozh. tr.).

Stejným způsobem a podle stejného ustanovení však soud logicky bude postupovat i tehdy, budou-li předpoklady k jeho aplikaci naplněny až v dalším průběhu hlavního líčení, tj. po zahájení dokazování. Jestliže např. uprostřed hlavního líčení vyjde najevo, že osoba, se kterou doposud bylo jednáno jako s poškozeným, ve skutečnosti poškozeným ve smyslu § 43 odst. 1 tr. řádu není (v příčinné souvislosti s trestným činem jí nebyla způsobena žádná újma, popř. tato újma nebyla způsobena zaviněním pachatele – srov. § 43 odst. 2 tr. řádu), jak může soud postupovat jinak, než že i v této fázi aplikuje § 206 odst. 3 tr. řádu a vysloví, že se tato osoba nepřipouští k dalšímu průběhu hlavního líčení? Stejně by pak musel postupovat třeba i odvolací soud, kdyby teoreticky až v průběhu odvolacího řízení shledal, že poškozený vlastně není poškozený.

Stejně logické se pak jeví umožnit obžalovanému a státnímu zástupci uzavřít i po zahájení dokazování v hlavním líčení dohodu o vině a trestu, pokud o to mají zájem, resp. umožnit obžalovanému učinit (a soudu následně přijmout) prohlášení viny. Opačný závěr by fakticky znamenal připuštění určitého prvku koncentrace (tedy připuštění daného úkonu pouze do stanoveného okamžiku), což by sice mohlo být vnímáno jako legitimní úsudek s ohledem na účel dohody o vině a trestu, resp. prohlášení viny (viz dále), avšak zároveň by se jednalo o úsudek, který nemá dostatečnou zákonnou oporu v podobě *výslovného* určení daného mezního okamžiku. Opět je možno pro srovnání odkázat na úpravu práva poškozeného uplatňovat v trestním řízení adhezní nárok, která *explicitně* vyžaduje, aby poškozený tento svůj nárok uplatnil před zahájením dokazování v hlavním líčení, popř. při prvním jednání o dohodě o vině a trestu (srov. § 43 odst. 3 tr. řádu).

Pokud jde o zvažovanou právní úpravu, která je obsažena v aktuálním Návrhu, zde jsou pravidla týkající se možnosti uzavřít dohodu o vině a trestu či učinit prohlášení viny zařazena do speciálního dílu 5 hlavy III. označeného jako „Prohlášení významná pro dokazování“ (srov. § y26 a násl. Návrhu). Má tedy dojít k přeřazení ze skupiny ustanovení vztahujících se k počátku hlavního líčení, čímž by zřejmě měl být definitivně „vynulován“ výše uvedený argument (týkající se současné právní úpravy), jenž je založen právě na systematickém zařazení ustanovení o uzavírání dohody o vině a trestu, resp. prohlášení viny ve fázi po podání obžaloby.

Lze tedy uzavřít, že jak podle stávající právní úpravy, tak i podle úpravy obsažené v návrhu nového trestního řádu, je (resp. bude) *právně přípustné* uzavřít dohodu o vině a trestu nejen před zahájením dokazování v rámci hlavního líčení, ale i kdykoli poté, před pravomocným rozhodnutím ve věci samé. Ve vztahu k navrhované právní úpravě je tento závěr ještě výraznější vzhledem ke změně v systematickém zařazení relevantních ustanovení v rámci návrhu nového trestního řádu.

ÚČELNOST

Ani navrhovaná právní úprava však nestanoví žádný jednoznačný mezní okamžik vytyčující možnost uzavření dohody o vině a trestu, resp. učinění a přijetí prohlášení o vině. I ve vztahu k této možné budoucí úpravě (stejně jako k úpravě stávající) je tak třeba uvažovat, zda je *účelné*, aby byla dohoda o vině a trestu uzavírána, resp. prohlášení viny učiněno a soudem přijato až v průběhu hlavního líčení (po zahájení dokazování, třeba i v pozdní fázi tohoto stadia trestního řízení), popř. dokonce v průběhu odvolacího řízení.

Účel dohody o vině a trestu a institutu prohlášení viny spočívá v urychlení a usnadnění trestního řízení, za což je obviněnému (pachateli) poskytována „odměna“ v podobě uložení mírnějšího trestu.⁴ Z toho pak může vyplývat, že pokud by k uzavření dohody o vině a trestu či prohlášení viny mělo dojít až v dalším průběhu hlavního líčení či v průběhu odvolacího řízení, nemohlo by dojít (alespoň ne v plné míře) k naplnění účelu těchto institutů, resp. k dosažení výhod, které z jejich využívání plynou pro systém trestní justice jako takový.

Je skutečně třeba připustit, že má-li dohoda o vině a trestu či prohlášení viny co nejlépe plnit účel, se kterým byly tyto instituty převzaty do českého trestního práva, je žádoucí, aby k jejich využívání docházelo v relativně časnější fázi trestního řízení. V případě uzavírání dohody o vině a trestu tento postup přichází v úvahu již v přípravném řízení (srov. zejména § 175a a § 175b tr. řádu). K prohlášení viny sice může dojít až po zahájení hlavního líčení, ale i tak jeho využití může zásadním způsobem zjednodušit a zkrátit řízení před soudem, bude-li prohlášení viny učiněno v raném stadiu hlavního líčení. Zjednodušeně tedy lze konstatovat, že čím dříve je uzavřena dohoda o vině a trestu, resp. učiněno prohlášení viny, tím účinněji dochází k naplnění hlavního účelu těchto konsensuálních forem vyřízení trestních věcí.

Z toho však podle mého názoru nijak nevyplývá, že pokud by k využití zmínovaných institutů došlo až v průběhu dokazování v rámci hlavního líčení, nemohl by takový postup *vbíbec* sloužit zamýšlenému účelu. Jinak řečeno, zahájení dokazování v hlavním líčení v žádném případě nemůže být vnímáno jako časová mez, za kterou by uzavření dohody o vině a trestu, resp. prohlášení viny a jeho přijetí, byly zcela a vždy bezúčelné. Ostatně i Metodika k postupu státních zástupců při sjednávání dohod o vině a trestu

⁴ Srov. např. MUSIL, J. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, roč. 41, č. 1, s. 9; dále viz např. COOK, J. G. – MARCUS, P. *Criminal Procedure*. 2nd ed. New York: Matthew-Bender & Co., 1986, s. 896; či COHEN, N. P. – HALL, D. J. – ADELMAN, S. E. *Criminal Procedure: the Post-investigative Process, Cases and Materials*. 3rd ed. Newark, San Francisco: LexisNexis, 2008, s. 353 a násl.

publikovaná Nejvyšším státním zastupitelstvím⁵ sice zmiňuje závěry z výše rozebraného usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tz 32/2022, ale zároveň připouští možnost, aby byla dohoda o vině a trestu uzavírána i v dalším průběhu hlavního líčení, tj. po zahájení dokazování, byť takový postup pojímá jako zcela výjimečný (srov. s. 10–11 této metodiky).

Jistě není třeba sáhodlouze vysvětlovat, že existuje celá řada složitých trestních věcí, které se (ve stadiu řízení před soudem prvního stupně) neobejdou bez rozsáhlého dokazování spojeného s opakovaným odročováním hlavního líčení. Jestliže pak obžalovaný např. po provedení poloviny plánovaných důkazů z jakéhokoli důvodu projeví ochotu uzavřít dohodu o vině a trestu či učinit prohlášení viny, sice to soudu neušetří celé dokazování, ale další (zbytek) dokazování si díky uzavření dohody o vině a trestu či prohlášení viny bude možné ušetřit.

Úspora času a lidských i dalších prostředků se navíc v takových případech neomezí jen na zbytek hlavního líčení. Díky konsensuálnímu způsobu vyřízení dané trestní věci bude zásadním způsobem snížena pravděpodobnost, že některá ze stran podá odvolání [resp. podané odvolání bude mít výrazně omezený rozsah – srov. § 206c odst. 7, § 245 odst. 1 věta druhá a § 246 odst. 1 písm. b) tr. řádu, resp. § p1 odst. 3 Návrhu], popř. dovolání. Zkrácení a zjednodušení se tak bude týkat i opravného řízení, jakož i případného opětovného řízení před soudem prvního stupně, kterému odvolací či dovolací soud může věc vrátit k novému projednání a rozhodnutí.

Nabízí se námitka, že připuštěním uzavření dohody o vině a trestu, resp. prohlášení viny i v pokročilejší fázi hlavního líčení vzniká riziko, že obžalovaný projeví ochotu k takovému konsensuálnímu řešení v důsledku (z jeho pohledu) nepříznivé důkazní situace. Řeč je tedy o případné účelové snaze obhajoby vyřešit již (téměř) beznadějnou věc prostřednictvím dohody o vině a trestu či prohlášení viny, a to s nadějí, že výsledkem bude mírnější potrestání obžalovaného. Takové riziko samozřejmě nelze vyloučit, nicméně jeho vyřešení může být vlastně naprosto jednoduché – státní zástupce v takovém případě neuzavře dohodu o vině a trestu, resp. soud nepřijme prohlášení viny. Anebo je sice dohoda o vině a trestu uzavřena či prohlášení viny akceptováno, avšak bez jakéhokoli či výraznějšího benefitu pro obžalovaného v oblasti dohodnutého/ ukládaného trestu.

Pokud jde o dohodu o vině a trestu, i u ní platí, že na dohodu musí být minimálně dva. Státní zástupce není v žádné procesní situaci povinen přistoupit na jednání o dohodě o vině a trestu, a tím méně je povinen takovou dohodu uzavřít. A to platí i pro výše nastíněnou situaci, kdy budou dosavadní výsledky dokazování provedeného v průběhu hlavního líčení tak přesvědčující z hlediska prokázání viny, že přínos případné dohody o vině a trestu (z hlediska usnadnění dalšího řízení) by byl jen minimální, případně zcela nulový. A pokud již v podobné situaci státní zástupce bude ochoten (z různých důvodů) dohodu o vině a trestu přece jen uzavřít, může jednoduše trvat na takové sankci, na jejímž druhu a výměře se řešení v podobě dohody o vině a trestu projeví (ve prospěch

⁵ Nejvyšší státní zastupitelství ČR. *Metodika k postupu zástupců při sjednávání dohod o vině a trestu* [online]. 27. 1. 2023 [cit. 2023-04-22]. Dostupné na: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2023/03/1-SL-111-2022.pdf>.

obžalovaného) jen zcela minimálně, tedy způsobem odpovídajícím tomu, v jaké míře uzavření dohody o vině a trestu usnadňuje trestní řízení.

Státní zástupce (potažmo soud schvalující uzavřenou dohodu o vině a trestu) tak může využít toho, že ustanovení § 39 odst. 1 tr. zákoníku sice prikazuje, aby soud při stanovení druhu trestu a jeho výměry přihlédl mj. k tomu, zda pachatel sjednal dohodu o vině a trestu či prohlásil svou vinu, avšak zároveň nestanoví žádnou rezolutní instrukci, aby byl trest v důsledku takových úkonů pachatele nutně podstatně zmírňován. V případě vyřešení věci dohodou o vině a trestu či prohlášením viny není ani nezbytné přistoupit na mimořádné snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 2 písm. b) či odst. 3 tr. zákoníku (srov. již několikrát citované usnesení sp. zn. 8 Tdo 258/2021, na které tentokrát následná judikatura navazovala jednoznačně). Jinak řečeno, státní zástupce při sjednávání dohody o vině a trestu ve výše nastíněné situaci (stejně jako soud, který bude případně uzavřenou dohodu následně schvalovat) bude postupovat zcela v souladu s uvedenými ustanoveními tr. zákoníku, když k faktoru v podobě uzavření dohody o vině a trestu přihlédne (v rámci svého postoje k trestu, jenž má být součástí této dohody), avšak přitom zároveň zohlední, že je dohoda o vině a trestu uzavírána v relativně pozdější fázi trestního řízení, takže tato okolnost může mít na určení trestu jen omezený, popř. minimální vliv. O mimořádném snížení trestu odnětí svobody pak v podobných případech zřejmě vůbec nebude možno reálně uvažovat. O zohledňování fáze trestního řízení, v němž je dohoda o vině a trestu uzavírána, při stanovování druhu a výměry trestu, bude ještě podrobněji řeč dále.

V případě institutu prohlášení viny samozřejmě nelze obžalovanému nijak zamezit v tom, aby takový úkon kdykoli v průběhu trestního řízení učinil. Důsledky spojené s tímto prohlášením však nastupují až za předpokladu, že soud toto prohlášení viny usnesením přijme (srov. § 206c odst. 4 a 6 tr. řádu, § y27 odst. 4 a 5 Návrhu). Z ustanovení § 206c odst. 5 tr. řádu (resp. § y27 odst. 4 Návrhu) přitom vyplývají dva okruhy důvodů, na základě kterých soud prohlášení viny nepřijme. První skupina důvodů má obligatorní charakter, takže soud nemůže prohlášení viny přijmout, jestliže toto prohlášení není v souladu se zjištěným skutkovým stavem nebo jestliže bylo zjištěno závažné porušení práv obviněného v předchozím řízení. Na tomto místě nás bude zajímat druhý důvod, který ustanovení § 206c odst. 5 tr. řádu (resp. § y27 odst. 4 Návrhu) koncipuje jako fakultativní a podle kterého soud *nemusí* prohlášení viny přijmout, pokud takový postup nepovažuje za vhodný s ohledem na okolnosti případu a vyjádření ostatních stran.

Zdá se tedy zřejmé, že pokud soud vyhodnotí prohlášení viny jako účelový krok, který se s ohledem na dosavadní výsledky dokazování jeví jako vlastně zcela zbytečný a reálně nemůže přispět ke zjednodušení zbytku trestního řízení, dospívá tím vlastně k závěru, že by přijetí učiněného prohlášení viny nebylo s ohledem na okolnosti případu vhodné. Nepřijetí prohlášení viny by tak bylo krokem, který bude v plném souladu se zněním § 206c odst. 5 tr. řádu (resp. § y27 odst. 4 Návrhu).

Další možností pro soud je pak učiněné prohlášení viny přijmout (má-li soud za to, že tento postup alespoň částečně přispěje ke zkrácení a zjednodušení zbytku trestního řízení), avšak při ukládání trestu tento faktor zohlední v (třeba i výrazně) menší míře, než kdyby bylo prohlášení viny učiněno na počátku hlavního líčení. V tomto ohledu platí beze zbytku to stejné, co bylo blíže uvedeno ve vztahu k dohodě o vině a trestu.

Dosavadní úvahy o účelnosti uzavírání dohody o vině a trestu, resp. přijetí prohlášení viny se soustředily na situace, kdy by k takovému postupu docházelo v průběhu hlavního líčení (po zahájení dokazování). Obdobně je však možné je vztáhnout i na případy, kdy by k uzavření dohody o vině a trestu či k prohlášení viny mělo dojít až v rámci odvolacího řízení (popř. v průběhu nového řízení před soudem prvního stupně poté, co byla tomuto soudu věc rozhodnutím odvolacího nebo dovolacího soudu – popř. též nálezem Ústavního soudu – vrácena k novému projednání a rozhodnutí). Je zřejmě nesporné, že v podobných případech bude zpravidla účelnost takového postupu již zcela minimální, popř. nulová. Přesto si lze představit výjimečné situace, kdy by i v tomto stadiu trestního řízení mohlo uzavření dohody o vině a trestu či přijetí prohlášení viny přece jen trestní řízení do určité míry zkrátit.

Např. i v rámci odvolacího řízení se situace může vyvinout tak, že bude evidentně nezbytné přistoupit k rozsáhlejšímu, popř. časově náročnějšímu dokazování, ať již by je měl realizovat sám odvolací soud, anebo soud prvního stupně po vrácení věci rozhodnutím odvolacího soudu. Konsensuální řešení dané věci tak může trestním soudům takové doplnění dokazování ušetřit.

Je třeba zopakovat, že podobné případy budou opravdu spíše výjimečné, avšak možnost jejich výskytu se zdá být legitimním důvodem pro závěr, aby ani v této fázi trestního řízení nebylo řešení formou dohody o vině a trestu či prohlášení viny *a priori* vylučováno. Pokud totiž obžalovaný např. v průběhu odvolacího řízení projeví zájem uzavřít dohodu o vině a trestu, popř. učiní prohlášení viny, a zároveň nepůjde o popsáný výjimečný případ, kdy by akceptování takového konsensuálního vyřízení věci bylo (alespoň částečně) účelné, vždy je v záloze výše nastíněné jednoduché řešení spočívající v tom, že státní zástupce na sjednání dohody o vině a trestu nepřistoupí, resp. soud nepřijme prohlášení viny, neboť se nebude jednat o vhodný postup. Pokud k uzavření a schválení dohody o vině a trestu či k přijetí prohlášení viny dojde, projeví se skutečnost, že se tak stalo v pozdní fázi řízení, ve výrazně menším benefitu pro obžalovaného v oblasti ukládaného trestu, jak již bylo výše rovněž popsáno.

ČÁSTEČNÉ SHRNUTÍ

Výše uvedené úvahy lze tedy stručně shrnout takto:

1. Stávající právní úprava obsažená v trestním řádu ani úprava předpokládaná v návrhu nového trestního řádu nevylučuje, aby k uzavření dohody o vině a trestu či k prohlášení viny (a přijetí tohoto prohlášení) došlo kdykoli v průběhu řízení před soudem před pravomocným rozhodnutím ve věci samé, tedy i po zahájení dokazování v hlavním líčení, a případně též v průběhu odvolacího řízení.
2. Uvedené konsensuální formy řešení mohou, ale nemusí být účelné i v těchto pokročilejších stadiích trestního řízení. Vyhodnotí-li státní zástupce a soud, že takový postup v konkrétní věci alespoň částečně účelný je, dohoda o vině a trestu může být uzavřena a schválena, resp. prohlášení viny může být přijato, a to s tím, že se pozdější fáze aplikování tohoto řešení projeví menším zmírněním ukládaného trestu, proporcionalně k tomu, jak výrazné zjednodušení a zkrácení dalšího řízení dohoda o vině a trestu či prohlášení viny přináší. V opačném případě, tedy bude-li se

jevit takový postup jako neúčelný, státní zástupce dohodu o vině a trestu neuzavře, resp. soud s oporou o ustanovení § 206c odst. 3 věta druhá trestního řádu nepřijme prohlášení viny.

UKLÁDÁNÍ TRESTU V RÁMCI DOHODY O VINĚ A TRESTU A V NÁVAZNOSTI NA PROHLÁŠENÍ VINY

Již několikrát zmiňovaná novela provedená zákonem č. 333/2020 Sb. výrazně ovlivnila právní úpravu související s konsensuálními formami vyřízení trestních věcí nejen v rámci procesní úpravy, ale též v hmotněprávní oblasti. Významné rozšíření možnosti využívat dohodu o vině a trestu a zavedení institutu prohlášení viny bylo totiž doprovázeno doplněním některých ustanovení trestního zákoníku, jež se vztahují k ukládání trestu.

Nutno podotknout, že šlo o poměrně dlouho očekávaný krok, neboť původní úprava (účinná do 30. 9. 2020) v oblasti trestání nepředpokládala žádná specifika pro případy, kdy je trest důsledkem uzavřené dohody o vině a trestu. Absence takové zvláštní úpravy byla právem kritizována,⁶ protože tak nepřímou vytvářela další limit pro využívání dohod o vině a trestu. Jak již bylo uvedeno, samotná podstata tohoto institutu spočívá v tom, že obviněný/pachatel je za svou ochotu uzavřít dohodu o vině a trestu a přispět tak k jednoduššímu a rychlejšímu řešení trestního stíhání odměňován mírnějším postihem, než který by nastupoval v případě odsouzení standardní cestou. Jestliže trestní zákoník nestanovoval žádná (byť jen obecná) pravidla, z nichž by mohla obhajoba dovodit, zda může při uzavření dohody o vině a trestu počítat s mírnějším potrestáním, resp. jak výrazné toto zmírnění může být, logicky to snižovalo zájem obviněných o řešení jejich věcí formou dohody o vině a trestu. Absence odpovídající hmotněprávní úpravy tak byla s velkou pravděpodobností jednou z příčin, proč nebyla dohoda o vině a trestu před novelou č. 333/2020 Sb. v praxi příliš využívána.

Sluší se na tomto místě poznamenat, že tato podstata dohody o vině a trestu představuje zároveň jeden z nejspornějších prvků tohoto institutu. Zejména před zavedením dohody o vině a trestu do českého trestního práva (k čemuž došlo novelou č. 193/2012 Sb., jež nabyla účinnosti 1. 9. 2012) byl tento institut kritizován mj. s argumentem, že dohoda o vině a trestu je spojena s určitým kupčením se spravedlností.⁷ Tuto kritiku osobně pokládám za zcela legitimní, protože z principiálního hlediska lze najít jen velmi málo argumentů pro to, aby procesní způsob řešení určitého trestného činu ovlivňoval sankci, která má být ukládána jeho pachateli. V nynější situaci, kdy je dohoda o vině a trestu již více než deset let součástí českého trestního práva a je zřejmě většinou odborné veřejnosti vnímána jako pragmatický a přijatelný institut, si nicméně dovoluji

⁶ Srov. např. ŠKVAIN, P. Dohoda o vině a trestu nejen z pohledu aplikační praxe státního zastupitelství. In: KALVODOVÁ, V. – FRYŠTÁK, M. – PROVAZNÍK, J. (eds.). *Trestní právo /stále/ v pohybu: pocta Vladimíru Kratochvílovi*. Brno: Masarykova Univerzita, 2018, s. 478.

⁷ Srov. např. NOVOTNÝ, O. Je naše trestní právo procesní v krizi? *Trestní právo*. 2006, roč. 10, č. 7–8, s. 30; MUSIL, J. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, roč. 41, č. 1, s. 21–22.

ponechat tento kritický pohled stranou. Jestliže se totiž dohoda o vině a trestu již takto „zabydlela“ v českém trestním právu, má spíše smysl se soustředit na to, aby její právní úprava i využívání v praxi byly nastaveny transparentně a účelově. V neposlední řadě lze připomenout, že také odklony v trestním řízení (v užším smyslu) coby další formy konsensuálního řešení trestních věcí jsou vystavěny na předpokladu, že jejich využívání má přinášet benefit nejen pro systém trestní justice, ale také pro obviněného (jakož i pro poškozeného).⁸

Současná právní úprava tedy již předpokládá, že při ukládání trestu musí soud (obligatorně) přihlížet mj. k tomu, zda pachatel sjednal dohodu o vině a trestu, prohlásil svou vinu nebo označil rozhodné skutečnosti za nesporné (srov. § 39 odst. 1 tr. zákoníku). Prohlášení viny či sjednání dohody o vině a trestu může být také důvodem pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody [srov. § 58 odst. 2 písm. b) a § 58 odst. 3 tr. zákoníku].

Uvedená ustanovení trestního zákoníku je třeba vnímat jako relativně obecné a ne zcela jednoznačně stanovené instrukce, jak zohlednit uzavření dohody o vině a trestu či prohlášení viny při ukládání trestu. Soud sice k těmto okolnostem musí při ukládání trestu obligatorně přihlídnout (přičemž z podstaty věci je nepochybné, že k nim musí přihlížet výhradně ve prospěch pachatele), avšak otázkou zůstává, jak výrazně se uzavření dohody o vině a trestu či prohlášení viny má promítnout do ukládaného trestu, resp. na jakých dalších okolnostech závisí míra takového vlivu.

Možnost mimořádného snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 2 písm. b) či § 58 odst. 3 tr. zákoníku již sice představuje konkrétní projev využití uvedených institutů, avšak tento postup není obligatorní, resp. ani nemusí být pravidlem. Při úvahách o mimořádném snížení trestu odnětí svobody je totiž i v těchto případech nezbytné zohlednit poměry pachatele a povahu jím spáchané trestné činnosti, což přímo vyplývá z výše citovaných ustanovení. V konečném důsledku je tak věcí soudu (a při sjednávání dohody o vině a trestu též věcí státního zástupce), zda tento výrazný benefit obviněnému (pachateli) v konkrétní věci přízná, a pokud jej přízná, jak výrazně pod zákonnou trestní sazbu lze trest odnětí svobody snížit.

Poněkud obecněji nastavenou právní úpravu důsledků uzavření dohody o vině a trestu či prohlášení viny lze hodnotit kladně jako účelnou. Jejím prostřednictvím zákonodárce ponechává soudům a státním zástupcům větší volnost pro úvahy, do jaké míry v konkrétní věci zohlední, že je trest ukládán v návaznosti na tyto zvláštní způsoby řešení věci. Jak již totiž bylo rozebíráno, přínos obviněného k rychlejšímu a snadnějšímu vyřešení jeho trestní věci, které má právě podobu uzavření dohody o vině a trestu či prohlášení viny, může být dost různorodý, a to mj. v návaznosti na stadium trestního řízení, v němž obviněný projeví iniciativu směřující k aplikaci těchto institutů.

A právě otázka, do jaké míry má být při ukládání trestu v rámci dohody o vině a trestu či v návaznosti na prohlášení viny zohledněno, v jaké fázi trestního řízení obviněný na tyto způsoby řešení přistoupil, je předmětem aktuálních a zajímavých diskusí. V roce 2022 byla trestněprávní sekce konference Olomoucké právnické dny zaměřena právě

⁸ Srov. např. ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014, s. 53 a literaturu zde citovanou.

na konsensuální způsoby řešení trestních věcí a nejvyšší státní zástupce dr. Igor Stříž během ní prezentoval úvahy, kterými se odborníci v rámci soustavy státního zastupitelství zabývali v rámci přípravy metodiky Nejvyššího státního zastupitelství týkající se využívání konsensuálních forem trestního řízení. Pokud jde o nyní probíranou oblast důsledků dohody o vině a trestu a prohlášení viny pro ukládaný trest, zřejmě nejvýraznější prvek těchto úvah spočíval v tom, že (stručně vyjádřeno) čím dříve po zahájení vyšetřování dojde k uzavření dohody o vině a trestu (potažmo k prohlášení viny), tím větší benefit v oblasti trestání lze obviněnému přiznat. Tento záměr již přímo v rámci konferenční diskuse vzbudil nemalou pozornost, a nakonec byl skutečně převzat do výše zmíněné metodiky Nejvyššího státního zastupitelství k postupu státních zástupců při sjednávání dohod o vině a trestu (srov. s. 10 této metodiky).

Tento princip, podle kterého má být zmírňování trestu v rámci dohody o vině a trestu či v návaznosti na prohlášení viny úměrné tomu, jak výrazně obviněný/pachatel akceptací tohoto způsobu vyřízení věci přispěl ke zrychlení a zjednodušení řízení (což primárně souvisí s tím, v jaké fázi k uzavření dohody o vině a trestu či k prohlášení viny dojde), se zdá být správný a logický. Vychází totiž ze samotné podstaty a účelu dohody o vině a trestu a prohlášení viny. Prostřednictvím tohoto přístupu lze řešit i dilema týkající se uzavírání dohod o vině a trestu a přijímání prohlášení viny v pozdějších fázích trestního řízení, jak bylo výše rozebíráno.

PROBLÉMY SPOJENÉ S UZAVÍRÁNÍM DOHODY O VINĚ A TRESTU NA POČÁTKU VYŠETŘOVÁNÍ

Na druhé straně uvedený princip otevírá jiný problém, jenž se týká naopak nejdřívejšího okamžiku, od kterého lze přistoupit na uzavření dohody o vině a trestu (prohlášení viny se tento problém v podstatě netýká, neboť tento institut je podle současné i podle navrhované úpravy využitelný až v řízení před soudem). Uvedený problém se odvíjí od toho, že popsany princip „čím dřívější dohoda, tím mírnější trest“ má vlastně obviněné motivovat k tomu, aby co nejdříve projevili ochotu (popř. iniciativu) přistoupit na jednání o vině a trestu, což je však spojeno s rizikem, že tato motivace naroste do podoby nepřijatelného tlaku na obviněného, aby se ke stíhanému skutku doznal co nejdříve, bez ohledu na výsledky dosavadního dokazování. Snaha obviněných dosáhnout uzavření dohody o vině a trestu třeba hned po zahájení trestního stíhání pak navíc může také posilovat tlak na státní zástupce, aby dohody o vině a trestu uzavírali i v situaci, kdy provedené dokazování dosud nevyloučí důvodné pochybnosti o pravdivosti doznání obviněného.

Před rizikem předčasného uzavírání dohody o vině a trestu již varuje odborná literatura⁹ a lze souhlasit s tím, že není radno je podceňovat. Současná i navrhovaná právní úprava nastavuje základní podmínky pro uzavření dohody o vině a trestu s respektem k zásadě materiální pravdy, která se v souvislosti s tímto institutem uplatňuje možná

⁹ Srov. VANTUCH, P. Lze uzavírat dohody o vině a trestu na počátku vyšetřování? *Bulletin advokacie*. 2023, roč. 53, č. 1–2, s. 23–29.

modifikovaně, avšak není vyloučena.¹⁰ Uzavření dohody o vině a trestu totiž je a v budoucnu i nadále má být podmíněno nejen prohlášením obviněného o spáchání stíhaného skutku, ale také závěrem, že z dosud opatřených důkazů a výsledků přípravného řízení nevyplývají důvodné pochybnosti o pravdivosti takového prohlášení obviněného (srov. § 175a odst. 3 tr. řádu a § f1 odst. 3 Návrhu).

Kromě toho nelze přehlížet, že i když uzavření dohody o vině a trestu závisí podle § 175a odst. 3 tr. řádu na výsledcích (celého) *přípravného řízení*, samotné zahájení jednání o dohodě o vině a trestu může podle § 175a odst. 1 tr. řádu (shodně hovoří i § f1 odst. 1 Návrhu) být zahájeno pouze tehdy, jestliže výsledky *vyšetřování* dostatečně prokazují závěr, že se skutek stal, je trestným činem a spáchal jej obviněný. Lze proto souhlasit s názorem, že k jednání o dohodě o vině a trestu by státní zástupce neměl přistupovat pouze na základě výsledků získaných před zahájením trestního stíhání v rámci prověřování.¹¹

Dodržování povinnosti podrobit prohlášení o spáchání stíhaného skutku přezkumu z hlediska jeho věrohodnosti, a tím i respektování zásady materiální pravdy v alespoň elementárním rozsahu, je třeba považovat za základní požadavek pro to, aby institut dohody o vině a trestu (a přiměřeně to platí i pro prohlášení viny) mohl v rámci českého trestního práva účinně fungovat. Z tohoto pohledu by bylo nutno považovat za negativní výsledek, kdyby státní zástupci i obhajoba našli společnou řeč při snaze uzavírat dohody o vině a trestu za každou cenu co nejdříve a bez ohledu na výsledky dalšího dokazování. Jinak řečeno, i nadále je třeba bezpodmínečně trvat na požadavku, aby státní zástupce uzavíral dohodu o vině a trestu jen za takového důkazního stavu, který by při standardním způsobu řízení podle jeho názoru postačoval k podání obžaloby, neboť návrh na schválení dohody o vině a trestu je jen jiným způsobem, jak obviněného postavit před soud.¹² To platí i přes to, že z hlediska možnosti uzavření dohody o vině a trestu nemusí být skutkový stav prokázán natolik precizně, jak je to nezbytné, má-li soud při standardním způsobu řízení uznat obžalovaného vinným.¹³ Osobně se proto stavím zdrženlivě a s určitými výhradami ke snaze prosazovat uzavírání dohod o vině a trestu již v počáteční fázi vyšetřování, byť výjimečně si lze takový postup představit.

Z uvedených důvodů by v oblasti trestání v rámci dohody o vině a trestu nemělo hrát až tak zásadní roli to, v jaké fázi přípravného řízení (resp. vyšetřování) ke sjednání dohody o vině a trestu dojde. Pokud totiž bude státní zástupce postupovat v souladu s výše citovanými zákonnými ustanoveními, nebude často v moci obviněného ovlivnit, kdy konkrétně v rámci přípravného řízení dojde (resp. může dojít) ke sjednání dohody o vině a trestu. Obvinění by neměli být tlačeni do uzavírání dohod o vině a trestu na samotném počátku vyšetřování, a to ani ve formě příslibu ještě většího zvýhodnění v oblasti trestu, než kdyby k uzavření dohody o vině a trestu došlo v pozdější fázi vyšetřování. Institut

¹⁰ Srov. např. FENYK, J. – CÍSAŘOVÁ, D. – GRÍVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 112–113.

¹¹ Srov. VANTUCH, c. d., s. 24–25.

¹² Srov. ŠČERBA, F. a kol. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 24–25; shodně VANTUCH, c. d., s. 25.

¹³ Blíže viz ŠČERBA, *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*, s. 25.

dohody o vině a trestu je koncipován tak, aby zkracoval trestní řízení primárně ve fázi řízení před soudem, nikoli ve fázi řízení přípravného.

ZÁVĚR

Otázka, v jakém časovém intervalu v rámci trestního řízení přichází do úvahy vyřešení trestní věci prostřednictvím dohody o vině a trestu nebo prohlášením viny, není v současné právní úpravě ani v úpravě obsažené v návrhu nového trestního řádu v podstatě vůbec řešena. Tyto úpravy jsou jednoznačné pouze v tom, že k prohlášení viny a jeho přijetí může dojít pouze v řízení před soudem – není však jasné, zda existuje určitá mezní hranice (myšleno před pravomocným meritorním rozhodnutím ve věci), za kterou již tento postup není nikdy možný. Stejně tak je tomu u dohody o vině a trestu, u níž zároveň vzniká problém, *od kdy* je možno její uzavření považovat za správný postup, který je v souladu jednak se základními zásadami trestního řízení a jednak se samotnými zákonnými podmínkami stanovujícími přípustnost zahájení jednání o dohodě o vině a trestu a jejího uzavření. Současná ani navrhovaná úpravní úprava se pak nezabývá ani tím, jak se může okamžik, v němž k uzavření dohody o vině a trestu nebo k prohlášení viny došlo, promítnout do ukládaného trestu.

Trestněprávní praxe, která se v posledních letech zabývala problémem přípustnosti prohlášení viny a dohody o vině a trestu ve fázi po zahájení dokazování v hlavním líčení, pracovala mj. se systematickým zařazením ustanovení upravujících možnost uzavření dohody o vině a trestu a prohlášení viny v řízení před soudem. Výše bylo vysvětleno, že tento argument je značně problematický a nepřesvědčivý. Kromě toho, úprava obsažená v Návrhu je v tomto ohledu koncipována odlišně a ze systematického zařazení zmíněných ustanovení nelze dovodit ve vztahu k uvedené otázce nic.

Klíčovým prostředkem k řešení nastíněných problémů tak musí být účel uvedených konsensuálních způsobů vyřízení věci. Jednoznačná shoda panuje v tom, že právě vzhledem k tomuto účelu by dohoda o vině a trestu měla být uzavírána nejlépe již v přípravném řízení a v řízení před soudem by k jejímu uzavírání, jakož i k prohlášení viny, mělo docházet v úvodní fázi hlavního líčení, tedy před zahájením dokazování. Výše však bylo vysvětleno, že i v pozdějších fázích řízení před soudem prvního stupně – a výjimečně dokonce i v řízení před soudem odvolacím – mohou tyto konsensuální způsoby někdy znatelně přispět k rychlejšímu a snadnějšímu vyřízení věci, a proto by jejich využití nemělo být *a priori* vylučováno ani v tomto úseku trestního řízení. Státní zástupci a soudy si podle mého názoru zaslouží důvěru k tomu, aby mohli sami a se zohledněním individuálních okolností daného případu posoudit, zda v takové situaci uzavřou (schválí) dohodu o vině a trestu, resp. přijmou prohlášení viny.

Pokud jde o dohody o vině a trestu, je třeba zopakovat, že snaha o jejich uzavírání již v případném řízení je sice správná a logická, což však neznamená, že by praxe měla směřovat k uzavírání dohody již v počáteční fázi vyšetřování, např. hned v návaznosti na zahájení trestního stíhání. Naopak kladně se lze postavit k prosazovanému principu, podle kterého má být při ukládání trestu v rámci dohody o vině a trestu nebo v návaznosti na prohlášení viny zohledňováno, v jaké fázi trestního řízení obviněný vyvinul

iniciativu k takovému řešení. Tedy že při uzavření dohody o vině a trestu již v případném řízení je zcela legitimní akceptovat mírnější potrestání obviněného, než když bude takový úkon (anebo prohlášení viny) učiněn až v řízení před soudem; uzavření dohody o vině a trestu či prohlášení viny, k němuž dojde až v pokročilejší fázi řízení před soudem, pak může mít za důsledek jen nevýrazné, popř. vůbec žádné zmírnění trestu.

doc. JUDr. Filip Ščerba, Ph.D.
Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
filip.scerba@upol.cz
ORCID: 0000-0002-7963-8888